Hierop nu ligt het antwoord voor de hand: Zeker kon dat, mits vooraf duur, omvang en kosten van studie op gelijk peil waren gebracht. En dan, kon het, niet door wijziging van de gemaakte regeling, die tegenover de openbare Universiteiten moest gehandhaafd blijven, maar contractueel door een overeenkomst tusschen de twee colleges van Curatoren.

Dit versta men niet verkeerd. We bedoelen niet de waardij der colleges hier en ginds in vergelijking te brengen; veel min de ééne inrichting wetenschappelijk te noemen, en bij de andere het wetenschappelijk karakter aan de colleges te ontzeggen. Al zulk beweren is uit de oude doos, en reeds de enkele naam van Dr. Bavinck moest al zulke laatdunkendheid afsnijden. We zouden zelve wat graag nog eens een jaar Prof. Bavincks college volgen. Wel komt dit onderscheid te pas, zoo men *den aard* van een Theologische school met *de natuur* van een Universiteit vergelijkt; maar practisch kan een college aan een Universiteit zeer goed *beneden* het peil zijn, en van een Theologische school ver *boven* peil staan.

Neen, we bedoelen heel iets anders; we hebben het oog op *tijd* en *kosten*.

Een vader, die zijn zoon wil opleiden voor den Dienst des Woords, vraagt zich, zoo zijn middelen beperkt zijn, vanzelf af: Waar komt mijn jongen het snelst en het goedkoopst klaar? Is dit nu aan beide scholen eender, dan blijft de keus vrij. Maar kost het studeeren aan de Vrije Universiteit al ware het slechts één jaar meer, en is het leven te Kampen goedkooper dan te Amsterdam, dan kan dit geldelijk een verschil maken, waarvan het bedrag in cijfers te berekenen is.

Gevolg van gelijkstelling enkel op het punt van promotie, zonder gelijkheid in tijd en kosten, zou dan tengevolge hebben, dat velen te Kampen gingen studeeren, en dan te Amsterdam alleen kwamen promoveeren, ten einde zoodoende een belangrijk geldelijk bedrag uit te sparen.

Reeds nu heeft dit verschil in *tijd* en *kosten* tengevolge, dat velen, die anders te Amsterdam zouden komen studeeren, thans naar Kampen gaan. De concurrentie is reeds nu ongelijk.

Maar heel iets anders zou het zijn, indien men deze ongelijkheid in de voorbereiding nu ook liet doorwerken voor de promotie.

Wat toch is het geval?

Oordeelt de Vrije Universiteit, dat voor promotie noodig zijn 6 jaren Gymnasiaal onderwijs, 1 jaar propaedeutische studie, 4 jaren theologische studie, en 1 jaar voor de promotie, saâm 12 jaren, dan moet ze er wel op staan, dat aan een concurrente school gelijke condities zullen gelden. Anders toch zou ze toegeven dat ze zelve *overvraagt*, en dus haar eigen studietijd zou moeten *inkrimpen*.

Kon derhalve een overeenkomst worden getroffen, die er toe leidde om de wateren van deze twee polders in elk opzicht op eenzelfde waterpas te brengen, en wel zoo, dat ook de vakken voor de examina gelijk kwamen te staan, dan zeer zeker zou diploma voor diploma kunnen gelden. Daarentegen zou zonder deze gelijkmaking elke gelijkstelling bij promotie er vanzelf toe leiden, dat de school, die lagere eischen aan tijd en kosten stelde, de studenten naar zich trok en aldus de andere school deed doodbloeden. En hoever nu ook onderlinge welwillendheid gaat, ook te Kampen zal niemand den eisch stellen dat de Vrije Universiteit zichzelf het levensbloed ga aftappen.

Te vinden is de zaak dus wel, maar toch hopen we, dat ze *niet* gevonden zal worden.

Het aantal onzer kerken, onze geldelijke middelen, onze wetenschappelijke kracht is veel te klein, om ons vooralsnog de weelde van *twee* scholen te veroorloven; daargelaten nu nog, dat er vroeg of laat een dogmatische tegenstelling tusschen deze beide kon opkomen — wat nu God zij dank niet het geval is — om zoo heel ons kerkelijk leven te verwoesten.

Na wat Prof. Bavinck in zijn bekende brochure over de noodzakelijkheid van vereeniging zoo overtuigend en welsprekend neerschreef, behoeft dit niet nader te worden aangetoond.

Zoo we ééne school voor de Theologie hebben, kan ze mildelijk met mannen en met geld voorzien worden, en heerlijk opbloeien. Zoolang we gedeeld blijven staan, is aan de krachts- en geldverspilling niet te ontkomen, en blijft de concurrentie haar schaduw werpen.

Oze raad zou daarom niet zijn, dat de Curatoren of de Senaten met elkander tot een overeenkomst in zake de promotie zochten te geraken, maar heel anders, dat ze den tijd, die aan de eerstkomende Generale Synode voorafgaat, besteden mochten, om tot een plan van ineensmelting te komen, waarvoor, we zijn er zeker van, bij beide inrichtingen op hartelijke sympathie te rekenen valt.

Liefdegaven.

Bij Dr. A. Kuyper is ontvangen van N. te Hamburg *f* 25, als een „dankoffer aan de armen," die afgedragen zijn aan de Diaconie der Gereformeerde Kerk alhier.

En bij denzelfden *f* 540 van de Kerk te Laar bij Emblichheim in Bentheim, voor de *Scheurersvereeniging*, die afgedragen zijn aan de Penningmeesteresse van deze vereeniging, Mej. J. van Schelven.

Voor een kleine dorpsgemeente een waarlijk koninklijke gift!

Recensiën.

De verkiezing voor het Ambt, door Dr. H. H. Kuyper. Hoogleeraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Leiden. D. Donner. 1900.

Deze studie bestaat uit artikelen, vroeger door Prof. H. H. Kuyper in de *Friesche Kerkbode* geschreven. Toen reeds werd hare bekendheid in breeden kring erkend, getuige de overname er van in meer dan één onzer kerkelijke bladen.

De hoogleeraar betoogt tweeërlei:

1. Naar Gereformeerde beginselen komt het recht om ambtsdragers in de kerk te verkiezen toe aan de gemeente, en het streven van onzen tijd, om meer invloed bij die verkiezingen voor gemeenteleden te verwerven dan de bestaande kerkenordening hun verzekert, moet met ingenomenheid begroet worden.

2. De leiding en besturing der verkiezingen moet in handen van den kerkeraad blijven, en de richting, die de ambtsdragers zonder eenige beperking, door de meerderheid van stemmen der gemeenteleden wil laten verkiezen, moet als independentistisch en in strijd met de Heilige Schrift en de Gereformeerde beginselen, worden weerstaan.

Inzonderheid om hare veelzijdige toelichting is deze studie zeer belangrijk.

Allereerst laat de schrijver de Heilige Schrift spreken, waarbij ik alleen zou willen vragen, of wat beweerd wordt van 1 Tim. 5 : 22 en Tit. 1 : 5 op blz. 19, wel overeen te brengen is met wat over diezelfde schriftuurplaatsen op blz. 33 wordt gezegd.

Voorts wordt het vraagstuk helder en breed uit de historie toegelicht; het bepaalde in de geldende kerkenordening besproken en de lijnen aangegeven, waarbij, naar schrijvers inzicht, de verkiezingen in onzen tijd zich bewegen moeten.

Wij danken Prof. Kuyper, dat hij deze artikelen in brochurevorm uitgaf en ze daardoor een meer duurzaam bestaan heeft verzekerd dan een kerkelijk weekblad hun waarborgen kon.

Zij verhelderen onze inzichten in dit vraagstuk en zullen den kerken bij de verkiezingen van groot nut kunnen zijn.

De Dooperschen. Historisch Overzicht en Beoordeeling, door H. Hoekstra. Bedienaar des Woords bij de Ger. kerk te Arnhem. Uitgave van H. Tulp te Zwolle.

Ds. Hoekstra verklaart, dat hij deze studie niet uitgeeft met het doel, om den bouw der wetenschap te bevorderen, maar om het gereformeerde volk te dienen. Die haar inziet, zal niettemin wèl bemerken, dat de schrijver hierin geen vrijbrief gezocht heeft, om minder nauwgezet en grondig te werk te mogen gaan.

Zijn studie bevat eigenlijk twee deelen.

Eerst een tamelijk breede schets van de historie der Dooperschen, die zooveel mogelijk geput is uit oorspronkelijke bronnen. [*Gieseler's Kirchengeschichte* leverde daarvoor aan Ds. Hoekstra veel materiaal.

Vervolgens een karakteristiek van de Doopersche richting, die in hoofdzaak hierop neerkomt.

1. De Doopersche richting miskent het werk des Vaders in de schepping en heeft eene valsche opvatting van het werk der genade, alsof dit niet *herschepping*, maar *nieuwe schepping* was, hetgeen haar er toe bracht, dat zij zich krampachtig vasthield aan de letter der H. Schrift, zonder ook als leer der Schrift te erkennen, wat bij wettige gevolgtrekking daaruit voortvloeit; dat zij de theol. wetenschap minachtte en niet kwam tot eene eenigszins uitgewerkte belijdenis.

2. De Doopersche richting maakt het werk des H. Geestes los van dat des Zoons en kwam daardoor tot onderschatting van het objectieve verlossingswerk van Christus; tot een eenzijdig drijven van de innerlijke genade en het inwendige licht; tot geringschatting en miskenning van de kerk, de kerkelijke diensten en de genademiddelen; tot willekeurige, spiritualistische verklaring der H. Schrift en tot velerlei vreemde openbaringen, die boven de Schrift uitgingen.

3. De Doopersche richting maakt het gevoel tot bron en kenbron der religie, waardoor zij wars van van alle vaste en scherpe belijning, overslaat tot Pantheisme en in de uitwissching van de grenzen tusschen goed en kwaad kwam tot allerlei ongerechtige gruwelen.

4. De Doopersche richting maakt het werk des Zoons los van dat des Vaders wat eenerzijds uitkomt in de ontkenning, dat de Zone Gods de ware menschelijke natuur heeft aangenomen *uit het vleesch en bloed van de maagd Maria*, hetwelk de eigenlijke kern is van de Doopersche dwaling en in de verwerping van den kinderdoop, en andererzijds in de neiging tot het Perfectionisme.

5. De Doopersche richting, in haar miskenning van het verband tusschen het rijk van schepping en herschepping, tusschen gemeene en particuliere gaven des Geestes, leidt tot de verachting der wetenschap; tot de leer der „mijdinghe"; tot het niet willen bekleeden van overheidsambten; tot verwerping van den eed en van de hanteering des zwaards. Tot de verachting van alle aardsche dingen aan den eenen kant, uitkomend in de naaktlooperij in 1535 te Amsterdam, en tot het opeischen van alle aardsche macht en invloed andererzijds, zooals te München onder Jan van Leiden.

Ziedaar een uittreksel uit deze studie. Lokke het velen uit, om deze verhandeling zelve te lezen. Zij is dat ten volle waard. De schrijver gaf haar uit voor het volk, wat hem zeer zeker vele moeilijkheden bezorgde, maar daardoor kan ze nu niet alleen door wetenschappelijk gevormden, maar ook in breeder kring gelezen worden. M. i. is de Doopersche richting hier historisch en principieel juist en conscientieus beoordeeld.

Zulk een arbeid zal ook voor dezen tijd rijke vrucht kunnen afwerpen.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. Houtzagers: Namens de Geref. Kerk te Naaldwijk *f* 5; uit Delfshaven *f* 1, gevonden in de Unie collecte; N. N. te Heteren *f* 5; van R. F. Toren te Midwolde, Oldambt, prov. Groningen, uit de collecte *f* 6.50.

D. HULLEMAN,
Penningmeester.

Kootwijk.

Uit de Pers.

Het *Tijdschrift voor Gereformeerde Theologie* brengt ons ditmaal, behalve de recensies en een keurig opstel van Ds. Fernhout, over Appelius' Doopleer, ook een referaat van Ds. Doorn over het belang van de Exegese voor de Bediening van het Woord.

Dit laatste onderwerp is van actueel belang, en we nemen er daarom dit onderstaande uit over:

De Exegese is eene dienende zuster, die tot taak heeft, den juisten zin van het geschrevene te vertolken. Zij duikt in de wateren en brengt de parelen, die op de diepte liggen verscholen. Zij doet dit door middel van grammatischen, historischen arbeid. Zij let op den zin en de beteekenis van ieder woord, gaat het verband na, waarin de tekst voorkomt, let bij de verklaring der deelen op de analogia scripturae beschouwt ieder schriftwoord in verband met den organischen samenhang van het geheel Zoo levert zij stof voor prediking, zoo haalt zij de goudkorrels op uit het Woord

Zij speurt na, wat de schrijver dacht bij 't schrijven maar tracht ook den verborgen zin der Schrift te vatten Dat er zulk een verborgen zin in des Heeren Woord ligt zal door niemand worden ontkend Zegt Paulus niet in Gal 4, sprekende van de twee zonen, een uit de dienstmaagd en een uit de vrije, dat dit dingen zijn, die een andere beduiding hebben?

Zulk een verborgen zin bestaat immers ook bij de geschriften van die mannen die verre boven hunne tijdgenooten stonden; Shakespeare, Schiller en Goethe hebben als bij geniale intuitie dingen gezegd, waarvan de diepte door hun zienersoog niet werd gepeild Die verborgen keursteenen moeten in des Heeren Woord door de exegese opgezocht, niet om nu maar te spelen op het klavier der phantasie Zulks ware een zondig en onheilig werk Valt er geen licht op dien mystieken zin, dan kan de exegese dien er niet uithalen, dan heeft het den Heiligen Geest niet behaagt ons dat te verschaffen, of ook, dan zit er eenvoudig geene diepere beteekenis achter verscholen Overigens is en blijft het de taak der exegese om uit het Schriftwoord consequenties te trekken, om het pad der logische gevolgtrekking te bewandelen, uitgaande van de gedachte, dat de auctor primarius de portée van Zijn Woord, de draagkracht Zijner uitdrukkingen volkomen kende Het is haar taak om naar vaste Symbolische wetten in de Hermeneutiek aan te geven het Schriftwoord te ontleden, wanneer dit noodig mocht zijn Wie over den brandenden braambosch zou prediken, zou zondigen, zoo hij bij het vuur niet eene heenwijzing zag naar de verdrukking van het Israelitische volk, zoo hij bij het niet verteren van den braambosch niet zag de trouw en de genade Gods, in de bewaring van Zijn Volk Het is de taak der exegese om te letten op de typiek des Woords, gelijk Calvijn in zijne predicatien ons ook daarin een exempel is.

Is de exegese dus van hoog belang voor de Bediening des Woords, omdat zij den zin en de meening des Geestes tracht te kennen, zij bewaart teven voor *eenzijdigheid* in de prediking

Wij menschen loopen allen gevaar voor eenzijdigheid. Eenzijdigheid is de vrucht van beperktheid van blik, toont gebrek aan harmonische ontwikkeling Eenzijdigheid werkt altoos schadelijk en toch slaat de balans zoo lichtelijk naar deze of gene zijde over zoodat wij elkander wel mogen herinneren aan de woorden: »het schaaltongetje moet in 't midden blijven staan"

Eenzijdigheid in de prediking werkt zeer nadeelig voor de gemeente, leidt af van de zuiverheid des Woords; gelukkig wie daarom in de exegese eene trouwe gezellin vond in de voorbereiding voor zijn dienstwerk Echte exegese dus zulk eene die zich niet uitwendig maar inwendig gebonden gevoelt, zal nooit den schrijver laten zeggen, wat hij heeft moeten zeggen, maar wat hij zegt Wel moet, zooals wij opmerkten, de tekst worden opgevat in het organisch verband, wel moet gelet op de analogia fidei, maar nooit mag de exegeet ter wille van zijn dogmatisch systeem eene verklaring geven, die met uit zijn tekst is genomen; men mag die diamanten van Gods Woord niet zoolang slijpen tot ze pasklaar zijn voor het snoer dat ons bekoort. Zeker, er loopt een gouden draad door de Schrift en er is eenheid in het Woord Gelijk de lijnen van den Dorischen kolom schijnbaar loodrecht loopen, maar toch in werkelijkheid neigen naar een punt, zoo is er overeenstemming in de uitspraken van Gods getuigenissen Men zij echter voorzichtig en make die zelf nooit door afzonderlijke uitspraken geweld aan te doen Er kan een eenzijdig redeneeren zijn van uit het organisme der Schriften, terwijl men voor de afzonderlijke teksten te veel het oog sluit Feitelijk kan er tusschen wat wij noemen de leer der Schrift en de afzonderlijke uitspraken, nooit dualisme zijn, mits die leer der Schrift gebaseerd zij op de afzonderlijke uitspraken van 't Woord, op de vergelijking van Schrift met Schrift.

Er kan evenwel ook een eenzijdig redeneeren zijn met voorbijzien van andere schriftuurplaatsen, door alleen op een punt te staren Dan wordt die eene tekst een basis van operatie, dan moet de verklaren van het tekstwoord zich voegen in het knellend menschelijk juk, de waarheid wordt gerijgd in het keurslijf der menschelijke wijsheid, dan wordt het Woord niet bediend. Wanneer de dienaar des Woords arbeidt volgens vaste exegetische methode, ziende op het woud, maar ook ziende op de boomen, dan wordt dit gevaar vermeden Wie rekening houdt met wat de Schrift is en wil zijn, zal de klip der eenzijdigheid ontzeilen. Den Pool mysticisme ontwijkt hij, de ijsvlakte scholasticisme wordt dan niet betreden Er moet gelet op het eigenaardig karakter der Schriften. Gods Woord spreekt tot verstand en hart, alle eenzijdigheid is eene miskenning van den rijkdom des Bijbels, toont gebrek aan diepte. De H. S. heeft eene religieus ethische bestemming en wie haar uit dat oogpunt beschouwt, die zal zich niet verlieren in scholastieke spitsvondigheden. Echte exegese, dus zulk eene die een oog heeft voor de straalbreking van het Woord op alle terreinen, op het leven des harten als op het terrein des verstands, op ziel en geweten, behoedt ons voor het betreden van een eigen gekozen spoor

Is eenzijdigheid eene groote vijandin waartegen door goede exegese kan gewaakt, het hoog belang der uitlegkunde komt ook daarin uit, dat alzoo tegen het Subjectivisme wordt gewaakt Verstaat ons niet alzoo, alsof wij meenen, dat de predikatie dan op een leest moet zijn geschoeid, zoodat het persoonlijke in den prediker onderdrukt moet worden Integendeel. »Ken u zelven" is de spreuk, die vooral met het oog op den kansel in beoefening moet worden gebracht, zoodat een ieder heeft te letten op zijn aanleg, zijne gaven, hem door God verleend Uniformiteit zou ook in dezen zeer schadelijk werken, de mensch en de prediker zijn één en kunnen niet gescheiden worden, tenzij natuur en waarheid het bedehuis ontvlieden. Daar is echter een Subjectivisme dat zich openbaart in willekeur, in valsch vernuft. Wiet met het opmoeken van den mystieken zin der H S niet zeer ernstig te werk gaat, zou daar onwillekeurig in vervallen. Origines staat voor ons als een baken in zee Subjectivisme leidt tot bandeloosheid, de H S wordt dan overgeleverd aan individualisme Zoo wordt niet de eeuwige waarheid Gods gebracht, maar de vrucht van menschelijke phantasie Zulk een arbeid is in zekeren zin oneerlijk, men laat den Bijbel geen recht wedervaren.

Wordt de exegese opgevat als eene dienende zuster, die volgens vaste regelen, in de hermeneutiek neergelegd, zich beweegt, dan bestaat voor zulk eene dwaling geen gevaar. Uitlegkunde is anders dan uitlegkunst. Wel moet de prediking een kunstwerk zijn, zoodat de homiletische aesthetiek recht van meespreken heeft, maar de pastor bewege zich bij de verklaring der Schriften niet op het terrein van het verbeeldend vermogen. Hij ga te werk volgens vaste wetten Historische, grammatische en theologische uitlegging der deelen moet voorafgaan. Zoo worden de verschillende bouwstoffen verzameld. Dat multa moet tot multum verwerkt, het gebouw moet opgetrokken tot de kroonlijst aller oogen boeit Daartoe zij hij synthetisch werkzaam en late zich niet weerhouden uit vrees voor mottoprediking Zoo komt er eenheid in de preek.

De juiste harmonie blijft ook hier het uitnemendste. Geen exegese die den denkarbeid der reflectie te niet doet, maar evenmin een saamvatting der waarheid, die de Schriftuitspraak feitelijk op zij zet.

Vooral echter met het oog op de prediking kan er niet genoeg op worden aangedrongen, dat elk prediker het Schriftwoord, dat hij brengt, in al zijn diepte doorzie, in volle klaarheid voor de gemeente doe schitteren, en in zijn beteekenis voor het heden toepasse.

Officieele Berichten.

DEP. CORR. m/d H. OVERHEID.

Het Loo 26 Oct. 1900

Hare Majesteit de Koningin en Zijne Hoogheid Hertog Hendrik van Mecklenburg Schwerin hebben mij opgedragen Heeren Deputaten der Gereformeerne Kerken voor de Correspondentie met de Hooge Overheid in Nederland, Hoogstderzelver dank te betuigen voor de hulde en zegenwenschen Haren Majesteiten en aan Zijne Hoogheid den Hertog aangeboden ter gelegenheid van Hunne Verloving.

De Particuliere Secretaris van H. M. de Koningin,
A. van der Staal.

Aan
Heeren Deputaten der Gereformeerde Kerken voor de Correspondentie met de Hooge Overheid in Nederland.

Verslag van de Centrale Pastorale Conferentie.

Op verzoek van een der broederen, die vreest, dat de uitdrukking „het tegenovergesteld gevoelen" zou kunnen worden misverstaan, deelen wij gaarne mede, dat „tegenovergesteld" *niet* ziet op het gevoelen aangaande de *oorzaak* van de wedergeboorte, maar aangaande het *middel*. Dat de wedergeboorte het werk is van den Heiligen Geest — daarover waren allen het eens; het verschil ging over het *middel*; over de vraag: of de Heilige Geest het leven uit God, bij degenen die tot hun verstandsgebruik zijn gekomen, werkt *zonder* òf *door* het Woord, als instrument en als het zaad der wedergeboorte. Uit het verslag is dit o. i. duidelijk genoeg. Maar ten overvloede herhalen wij het hier gaarne aldus, om mogelijk misverstand te voorkomen. Moge de gehouden discussie nu maar menigen broeder dringen tot onderzoek der Schriften betreffende dit allergewichtigst punt van de leer der zaligheid, dat van zoo groote beteekenis is voor de bediening des Woords in den engeren en in den ruimeren zin. Doel der gehoudene discussie was slechts om tot een heldere en duidelijke voorstelling van de in verschil zijnde gevoelens aangaande dit stuk en alzoo, indien mogelijk, tot eenheid te komen.

En daar nu die eenheid op de Conferentie niet kon verkregen worden, zouden een tweetal broeders, liefst de meest bekwame, worden uit genoodigd, een referaat over de gevoelens, die in verschil waren, te leveren, ten einde, indien mogelijk, wat in geschil is tot oplossing en zoodoende tot eenheid te brengen.

En hiertegen zal wel bij niemand eenig bezwaar kunnen bestaan. Hoezeer is het in deze tijden gewenscht, dat we van één gevoelen zijn, om als één man den strijd aan te binden tegen al wat zich tegen Christus kerk en ook tegen de leer der waarheid verheft.

De lezers zullen intusschen begrepen hebben, dat met de gevoerde discussie de tijd tot het houden van twee referaten was voorbijgegaan.

De Voorz., Prof. Lindeboom, die refereeren zou over: *„De beteekenis der Confessie (Belijdenis) voor het kerkelijk samenleven"*, zag dan ook om des tijds wil van het houden van dit referaat af. Alleen wenscht hij de conclusie mede te deelen, waartoe hij gekomen was, nl. om te vragen, of niet de tijd gekomen is, dat de bestaande leerverschillen onder de oogen gezien en, ter beslissing, op de Synode gebracht worden. Hij verblijdt er zich over, dat men hier op de Conferentie, ook waar men van elkander verschillen moest, zich zoo duidelijk heeft uitgesproken. Dit kan zijns inziens niet anders dan aan de ware eenheid bevorderlijk zijn.

Gezongen wordt nu Ps. 89 : 7, en daarna houdt Prof. D. K. Wielenga zijn referaat over *„Het gezag der Dordtsche Kerkenorde."*

Welke Kerkenorde wordt bedoeld en verstaan, wordt door referent verklaard en toegelicht. Het is de Kerkenorde, die in 1816/19 te Dordrecht gerevideerd en vastgesteld is, en onder welker viguer de thans bestaande Gereformeerde kerken nog leven. Deze heeft dus voor die kerken gezag.

Zij geldt echter niet ad literam, tot de laatste letter; de artikelen, die het verband bepaalden met de overheid, zijn voor onzen tijd niet geldig meer en zijn daarom ook door de Synode onzer Gereformeerde kerken van 1892 als niet geldig verklaard. Met uitlating van deze artikelen (of gedeelten) werd zij als de gezaghebbende ordening onzer kerken aan de Overheid bekend gemaakt en aanvaard.

Ook wordt nu aangetoond, welk gezag hier bedoeld wordt. Het gaat hier over de vraag welk gezag, met uitsluiting van elk ander gezag, deze Kerkenorde heeft.

Thans wordt een historisch overzicht gegeven, waaruit blijkt, wat de kerken hebben te doen gehad om zich aan het Overheidsgezag te ontworstelen en het gezag van Christus in de kerken dezer landen te handhaven.

Wat de rechtmatigheid van het gezag dezer Kerkenorde aangaat, spreker verklaart, en licht uit de historie toe, hoe zij langs den goeden en van God verordineerden weg in het leven werd geroepen. Zij werd wel bestreden, en wel heeft men steeds gezocht aan de Overheid mede zeggenschap in de regeering der kerk te geven, of die van haar afhankelijk te stellen, maar het gezag van Christus, zooals 't in de Dordtsche Kerkenorde omschreven is, bleef tot op 1796 gehandhaafd. Toen kwam er strijd en worsteling, die voor onze kerken daarin eindigde, dat de organisatie van Willem I haar werd opgedrongen en inplaats van de Dordtsche Kerkenorde gesteld werd.

De reformatie echter van '34 en ook van '86 bracht ons weer op het voorspoor onzer vaderen terug, en deed ons de krachteloos gemaakte Kerkenorde weder aanvaarden.

De kerken, die met gemeen accoord haar aanvaard hebben, maken dan ook het terrein uit, waarop zij haar gezag heeft uit te oefenen.

Nu wordt de aandacht aan den aard, het karakter, de beteekenis en ook aan de mate van het gezag dezer Kerkenorde gewijd.

Alle gezag veronderstelt macht, waarvan 't gezag uitgaat.

De potestas ecclesiastica is eene van Christus aan de kerk verleende macht. Zijne macht is absoluut. En de macht, die Hij ons naar de ordeningen van zijn Woord verleent, is de macht om zijn Rijk te grondvesten en zijne kerk te bouwen.

Met onderscheidene plaatsen uit de H. Schrift wordt dit aangetoond. De kerk is geroepen naar die ordeningen zich te voegen. Het worde evenwel niet uit het oog verloren, dat de macht, welke Christus aan zijne kerk verleent, nooit een heerschende, maar altoos een dienende macht is; een macht echter, die door de kerk niet alleen geoefend wordt, maar ook voor die kerk alleen van kracht is.

De kerken spreken 't liefst van orde, ordening enz. Maar deze orde is met gezag bekleed, een gezag, dat wortelt in de potestas ecclesiastica.

Het karakter van de Kerkenorde kan nooit absoluut of conscientie-bindend zijn. Dit wil zij ook niet. De naam wet, reglement of statuut is wel bij de collegialisten, maar nooit bij de Gereformeerden in eere geweest. Basis of band van kerkelijke gemeenschap is dan ook de Confessie in gebondenheid aan de H. Schrift. De Confessie beheerscht de Kerkenorde en niet de Kerkenorde de Confessie. 't Gezag der Kerkenorde bindt dan ook in denzelfden zin als de Confessie. Zij wijkt voor de Confessie, die in alles overeenkomt met Gods Woord. Bij onderlingen strijd moet dus de Kerkenorde voor de Confessie wijken. De Confessie moet onderteekend zijn; de Confessie wordt gehandhaafd. Handhaving van de Kerkenorde is soms juist slap. Afwijking werd zelfs, vooral met het oog op eigenaardige toestanden, niet alleen geduld, maar ook goedgekeurd.

Het gezag dezer Kerkenorde is voorts niet wettisch, noch reglementair; zij is evenmin van boven af opgelegd. Zij steunt op het gemeen accoord, waartoe de kerken zichzelf verbonden.

Het is ook niet een conventioneel, maar een reëel gezag, als opkomende uit de potestas ecclesiastica. Zij verdient dus opgevolgd te worden.

Het is een gezag eindelijk, dat werkt op kerkelijk terrein, door kerkelijke organen, door kerkelijke middelen, met een kerkelijk of kerkrechtelijk effect. Het is ook niet een bloot zedelijk gezag, aan elks believen overlatend of men het gehoorzamen zal, maar met de rechtsgevolgen voor elk, die er zich niet aan onderwerpt. Het wordt echter lankmoedig en met veel vermaan toegepast, maar toch ook met uitbanning van hen, die tegen deze ordeningen van 's Heeren kerk ingaan. Het laatste artikel spreekt de eigenaardigheid van dit gezag uit. Voetius spreekt in dien zelfden geest; eveneens Prof. Rutgers in zijn rede over: „De geldigheid van de oude Kerkenordening" en ook de inleiding van het kerkelijk Handboekje.

Het referaat, dat we hier in ruwe trekken weergeven uit de aanteekeningen, waarover we konden beschikken, en inzonderheid uit het verslag, dat van de gehouden Conferentie uit aanteekeningen van Ds. Ploos van Amstel in de *Zwolsche Courant* werd geplaatst en ons werd toegezonden, werd niet minder als dat van Ds. Doorn met de meeste aandacht aangehoord; waarom dan ook Prof. Wielenga de dank der vergadering voor dit referaat gebracht wordt. Hem en ook Ds. Doorn wordt dringend verzocht, de referaten, door hen op deze Conferentie uitgesproken, in druk te geven.

Van de gelegenheid om vragen te doen, wordt gebruik gemaakt.

Gevraagd wordt, hoe de Kerkenorde kan hebben een reëel en toch een niet conscientiebindend gezag, alsmede hoe de Kerkenorde kan rusten op het gemeen accoord, en toch gezag hebben door de macht, die Christus aan zijne kerk heeft gegeven?

Conscientie-bindend gezag in dien zin, verklaart referent, dat het uit is met een „daar staat geschreven," heeft alleen Gods Woord. Als zoodanig heeft de Kerkenorde geen gezag.

En wat het 2de aangaat de kerk heeft „de macht om te regeeren" van Christus. Dienovereenkomstig stelt zij hare Kerkenorde vast; echter nooit anders dan met gemeen accoord.

Ook wordt nog op het verschil van gezag tusschen Kerkenorde en Confessie de aandacht gevestigd. De Kerkenorde komt uit de Confessie, en niet omgekeerd. Vandaar dat het gezag der Kerkenorde meer een regelend, en dat der Confessie meer een grondleggend karakter heeft. En hiermede loopt ook deze discussie ten einde.

Als lid van het Comité wordt nu bij acclamatie gekozen Ds. A. Doorn van Franeker; als algemeen Secundus wordt aangewezen Ds. F. Kramer van Stroobos.

Een woord van dank wordt door den Voorz. gericht tot den kerkeraad, de regelingscommissie en voorts aan allen, die tot het welslagen deze Conferentie hebben bijgedragen. Nog een kort opwekkend afscheidswoord wordt tot de saamgekomen broederen gesproken, waarna gezongen wordt Ps. 72: 11 en Ds. Graefe van Görlitz deze Conferentie met dankgebed eindigt.

Mogen Conferenties als die te Zwolle nog vele gehouden worden. Dan zal de broederzin gekweekt, de eendracht bevorderd, de kennis vermeerderd, het geloof versterkt en de gemeenschap der heiligen geoefend worden. En zóó zal de vrucht er van zijn, dat het rijk van Satan verstoord wordt, het rijk van God komt, en Christus' kerk gebouwd en tot des Heeren lof op aarde gesteld wordt.

Maassluis. J. Vonk, *Secretaris*

Buitenland.

Naar aanleiding van een tweetal brieven.

Wij ontvingen een broederlijk schrijven van prof. Jaeger te Emden om mede te deelen dat de *Ref. Kirchenzeitung* niet goed was ingelicht toen dit blad meldde dat Z. H. G. als „voorzitter" van de classis der Geref. kerken van Oost Friesland en Bentheim het adres had geteekend, dat van wege de algemeene Presbyteriaansche Alliantie aan hare Majesteit de Koningin van Nederland bij hare troonsbestijging was aangeboden. Prof. Jaeger verklaarde niet te kunnen begrijpen, hoe men zijn naam daarbij had kunnen noemen, daar hij toch geen enkel stuk van dien aard had onderteekend, en hij ook tot de Algemeene Presbyteriaansche Alliantie in geenerlei betrekking gestaan heeft, als alleen, dat de secretaris der Alliantie, de heer Matthews, hem eenige statistieke opgaven omtrent de classis der Geref. kerken van Oost-Friesland en Bentheim gevraagd heeft, welke door hem bereidwillig werden verstrekt. De vergissing van de *Ref. Kirchenz.* is dus een dubbele: vooreerst teekende prof. Jaeger het adres niet en ten anderen is prof. Jaeger niet, gelijk dit blad meldde, „voorzitter" van genoemde classis, daar deze kerkelijke vergadering geen permanent bestuur heeft. Op verzoek van prof. Jaeger deelen wij, om alle misverstand weg te nemen, het bovenstaand mede.

Wij ontvingen mede een schrijven van den gewezen predikant bij de Ned. Herv. kerk den heer G. Bruna, die, gelijk bekend is, tot de Roomsche kerk overging. De aanleiding tot dit schrijven was de volgende. Wij hadden in het laatste nummer van de *Heraut* medegedeeld, dat de Parijsche gemeenteraad het verspreiden van het Evangelie van Johannes op het terrein van de wereldtentoonstelling verboden heeft, omdat hij niet gedoogen wilde dat „katholieke colporteurs hunne clericale propaganda" aldaar zouden drijven. Wij meenden dat de leden van dien gemeenteraad de Roomsche en de

Protestantsche propaganda niet van elkander hadden te onderscheiden, onder de rubriek „clericale" propaganda ook de pogingen van protestantsche zijde plaatsende, die worden aangewend om de Heilige Schrift zoo mogelijk onder het oog van allen te brengen.

Nu deelt de heer Bruna ons mede, dat de Parijsche gemeenteraad het beter in dit geval weet dan wij, omdat inderdaad speciaal het Evangelie van den H. Johannes veel door Roomsch Katholieken verspreid wordt.

Wij moeten erkennen, dat dit ons geheel onbekend was. Nog nooit hadden we iets vernomen omtrent het verbreiden van den Bijbel, of van gedeelten daarvan, door Roomsch Katholieken. Hoe meer Rome aan Bijbelverspreiding gaat doen, hoe meer wij ons zullen verblijden.

De heer Bruna deelt ons nog verder mede:

„De Kath. kerk verbiedt *niet* het lezen van de door haar als zoodanig erkende en ook steeds bewaarde H. Schrift. Zij vergunt dat onbepaald aan wie een zekeren graad van verstandelijke en redelijke ontwikkeling hebben. Geestelijken *en* ontwikkelde leeken kunnen zeer gemakkelijk vergunning krijgen, *ook* alle niet- of anti Katholieke Schriftuurvertalingen te lezen, en iedere Roomsche mag, zonder eenige toestemming te behoeven, den Bijbel lezen, mits de vertaling is goedgekeurd en de duistere plaatsen van kanttekeningen zijn voorzien."

In hoofdzaak is hetgeen hier wordt medegedeeld, ons bekend. We houden het er voor, dat velen dit met ons zullen kunnen zeggen.

Engeland. Het verkoopen van predikantsplaatsen.

Trots de wet van 1898, door welke zekere misstanden in de Engelsche Episcopaalsche kerk moesten worden weggedaan, duurt het verkoopen van predikantsplaatsen en -inkomsten voort. In de provincie Canterbury werden in het afgeloopen jaar 70, in die van York 6 predikantsplaatsen verkocht, als waren het winkel affaires! Het eenige voordeel dat door de „Benefices Act" van 1898 behaald werd, is, dat dergelijke handelingen moeten publiek gemaakt worden, hetgeen in den vorm van een parlementair blauwboek geschiedt. Zoo is het dan geschied, dat een paar merkwaardige transactiën ter kennis van het publiek werden gebracht. Er is een geval geweest, waarin een predikants laats gegeven werd tot onderpand van een geleende som gelds: want door betaling van een zekere som met de renten kan de predikantsplaats worden teruggekocht. Eerst waren bloedverwanten de schuldeischers; eindelijk ging het pand, d. w. z. de predikantsplaats, over in de handen van een notaris.

In een ander geval werd het recht op de predikantsplaats door een dochter of een anderen bloedverwant tegen een som gelds aan een bouwmaatschappij verpand; tegen betaling van 300 pond sterling met vijf percent rente kon de predikantsplaats vrij worden. Het schijnt ook nog voor te komen, dat predikantsplaatsen door predikanten van den patroon gekocht worden, ofschoon dit zoo veel mogelijk bedekt wordt. Zeer verdacht komt het ons voor, dat dikwijls vrouwen van predikanten voorkomen als koopsters van prebenden. Terecht merkt de *Times* op, dat eenvoudig het verkoopen van predikantsplaatsen moest verboden worden.

De kans dat de Episcopale kerk zal ophouden „staatskerk" te zijn, is, sedert de liberale partij geen meerderheid in het parlement meer kan zijn, zeer verminderd. Toch blijft „disestablishment" van de staatskerk op het programma van die partij staan.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

STUREN.

VI.

Is er met een vrij zwevende luchtbol dus in den oorlog dusver niet veel uit te richten, heel anders staat het met den bol, die vastgehouden wordt. Uit zulk een heeft men natuurlijk van boven af een vrij en ruim gezicht op den vijand. Men kan ontdekken, waar en hoe hij gelegerd is, welke versterkingen hij heeft en zoo veel meer. 't Is alleen zaak hoog genoeg te zweven, om buiten schot te blijven.

In alle oorlogen van den laatsten tijd is dan ook de „vaste luchtbol" gebruikt.

De Franschen deden dit toen zij in 1884 in Tonkin streden, de Engelschen iets later in Soedan. Ook in den Transvaalschen oorlog heeft die luchtbol dienst gedaan. Zoo is dan wel te begrijpen, dat thans in bijna alle Europeesche legers een luchtboldienst bestaat. In Frankrijk heeft men zelfs over heel het land als een net van legerposten voor de luchtvaart. Elke legerafdeeling bezit daar zijn eigen inrichting ervoor. Dergelijke vindt men ook in Duitschland, Oostenrijk, België, Denemarken; ja zelfs in China en Japan weet men den luchtbol in den oorlog tegen den vijand te gebruiken.

Nu moet gij u echter niet verbeelden, dat iemand voor zijn plezier uit is, die met zulk een bol opstijgt, om te weten te komen wat de vijand in zijn schild voert. Want meestal schudt de luchtbol onophoudelijk, zoodat men een gevoel heeft, als op een slingerend schip. De reizigers krijgen dan ook vaak „zeeziekte" of wel „luchtziekte." 't Een als 't ander maakt het natuurlijk niet gemakkelijk, de dingen daar beneden nauwkeurig op te nemen, te meer daar men zeer moet oppassen, er niet dichtbij te komen. Toch doet zulk een luchtbol groot nut, wijl men er een wetenschap door krijgt, die anders niet dan met groot gevaar is te bekomen.

Hebben de lieden in den luchtbol iets op aarde ontdekt, dat waard is geweten te worden, dan laten zij zich echter niet dadelijk omlaag trekken. In het touw van het anker, dat den luchtbol nasleept en vasthoudt, zit een telegraafdraad. En langs dezen kunnen gedurig berichten omlaag en omhoog gaan.

We zien dus, dat de luchtbol niet meer geheel nutteloos is, als in 't begin het geval scheen. En hij zou, als gezeid, nog van veel meer beteekenis worden, als men hem maar kon sturen.

Misschien hebben de vrienden reeds eens nagedacht over de vraag, die we hun voorstelden, waarom het zoo veel moeilijker is, een luchtbol te besturen dan een schip. Men zou zoo zeggen: een schip is veel zwaarder dan een luchtbol, dus is de laatste gemakkelijker te drijven dan het eerste. Wie echter maar even goed oplet, *hoe* het roer bewerkt, dat het schip dezen of dien kant opgaat, die, begrijpt er alles van. Om te sturen is noodig kracht, maar ook iets waar die kracht op werken kan, zooals b.v. het roer drukt of stoot tegen het water, en zooals de roeiriemen het wegslaan. Een schuit op rollen, die geroeid werd over den grond, zou, als de roeiriemen louter in de lucht sloegen, niet voortkomen.

De eerste pogingen om een bestuurbaar luchtschip te maken, gaven niets. De vraag was steeds, vanwaar de kracht te krijgen, die in staat was den luchtbol b.v. tegen een sterken wind in te doen gaan. De eerste stap op den goeden weg, deden luchtreizigers als Blanchard en de gebroeders Robert. Zij gaven namelijk aan den luchtbol den vorm van een rol of een sigaar, natuurlijk een heel groote. De gewone peervorm is wel zeer geschikt om het opgaan makkelijk te maken, maar is daarbij oorzaak, dat men onmogelijk ooit tegen den wind in kan. Immers hij heeft een te groote oppervlakte, waartegen de wind kan spelen en moet zelf heel veel tegenstand der lucht overwinnen. Daarentegen heeft een rolvormig luchtschip maar weinig last daarvan, wijl het van voren niet veel oppervlakte heeft, en als 't ware door de lucht boort. Alle luchtschippers die naar middelen zoeken om hun vaartuigen te sturen, gebruiken dan ook het sigaarvormige luchtschip, dat op een luchtbol al heel weinig lijkt.

't Is nu bijna 50 jaar geleden, dat zulk een voertuig, zoover ik weet, het eerste, werd vervaardigd, en wel door iemand die Giffard heette. Zijn schip was 44 meter lang en 12 breed. Als het weder doodstil was kon men dat vaartuig besturen, doch het kwam slechts drie el in de seconde vooruit. Gij begrijpt nu wel, dat het zelfs bij weinig wind heel niet te sturen was en dus zijn doel miste. Een andere proef nam Dupuy de Lôme, die wel een weinig gelukkiger was dan zijn voorganger. Ook zijn luchtschip had den vorm van een cylinder of rol, van voren en van achteren puntig. 't Was 36 meter lang, 15 breed en bevatte ruim 3400 kubieke meter gas. Dit schip beproefde men te doen voortgaan door middel van een schroef, op de wijs als men die aan de stoomschepen heeft. Deze luchtschroef was zeer groot en had twee bladen. Het gevaarte, dat 9 meter in doorsnede had, werd door mannen gedraaid en verplaatste natuurlijk heel wat lucht.

In 1872 werd er bij Parijs de proef mee genomen, doch die voldeed niet geheel. Zoodra de wind sterk werd, moest 's menschen kracht het er altijd tegen afleggen.

Dat begrepen andere luchtkenners en bevaarders ook zeer goed. Toen dan ook zekere Hanlen te Brünn in Oostenrijk de lucht in wilde, vervaardigde hij een luchtschip, dat heel dun, maar 50 meter lang was. Ook dit had een schroef, een van vier bladen; deze werd echter niet bewogen door mannen, maar door een inrichting met gaskracht. Toch kon ook hij alleen sturen bij zwakken wind of stilte. Evenwel bleek, dat men nu ten minste op den goeden weg was. De vraag was nu maar, nog sterker werktuigen ter beweging te vinden, die in staat waren, de schroef sneller te doen draaien en die toch geen al te groote vracht waren voor het vaartuig.

Want of de luchtbol als middel van vervoer kan dienst doen, hangt grootendeels van het gewicht der machine af. Is het schip te zwaar geladen, dan kan het niet stijgen of althans heel weinig meer meenemen. Gevolg daarvan zou dan weer wezen, dat de luchtschipper, wilde hij althans iets verdienen, heel hooge prijzen moest rekenen, voor wie en wat hij vervoerde. Maar dan, 't spreekt van zelf, zouden niet veel menschen meegaan en de zaak van zelf doodloopen. Immers, gesteld al, dat men den luchtbol volkomen goed sturen kan, dan is en blijft het toch nog altijd een vervoermiddel, dat minder betrouwbaar is, en wel aan allen wind en weer bloot gesteld. Tegenwoordig betaalt men gewoonlijk een drie gulden voor een tochtje met den „vasten" bol. Maar zou de reis zeker 50 of meer malen duurder worden, dan was 't getal liefhebbers bepaald heel gering.

Dit bedenkende, beproefde de Franschman Tissandier eens de proef te nemen met een zoogenaamd Dinamo werktuig. Dit hielp, zoodat de schroef veel sneller werkte dan vroeger. Maar door allerlei oorzaken mislukte ook deze proef, nu 17 jaar geleden. Andere Fransche luchtschippers, officieren in het leger, beproefden het kort daarop met een vaartuig, dat 50 meter lang en 8 breed was. Het eigenlijke schuitje uit bamboes vervaardigd, was 33 meter lang. 't Geheele toestel werd bewogen door een electrisch dynamowerktuig. De heeren brachten het zoover, dat zij bij windstilte hun schip volkomen konden besturen. Eens legden zij in 23 minuten door de lucht, een afstand van 7600 meter af. Maar alras bleek er een groot gebrek. Het werktuig verloor spoedig zijn kracht, en was na drie uur geheel uitgeput.

In een volgend nr. een en ander, waar nu geen plaats voor was.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Grijpskerke, H. Buitenhuis, te Vreeswijk. — Montfoort c. a., A. L. Ruijs, te Ooltgensplaat. — Burum, A. Nieboer, te Sleeuwijk.

BEDANKT: Heerjansdam, J. H. Koers, te Molenaarsgraaf. — Halfweg, A. Doorn, te Franeker — Jutrijp en Hommerts, J. F. Jonkers, te Haastrecht — Herwijnen, G. Dalhuijsen, te Nieuwerkerk a/d IJsel — Enumatil, F. ten Hoor Jz., te Uithuizermeeden.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Kortenhoef, D. G. W. L. Röder, cand. te Rotterdam — Tiel, L. Knappert, te Assen — Terhorne, I. E. Brandt, cand. — Franeker, E. J. Homan, te Witmarsum — Zutfen, J. Busch Keizer J.Gz., te Wognum. — Blauwkapel, K. Bouthoorn, te Ede — Goor, J. van Giffen, te Bozum — Heteren, C. F. S. Rutgers, te Beuningen. — Oss, G. A. van de Bergh van Eijsinga, cand. te Hulst — Oud dorp, J. van Boven te Oud-Beierland — Krommeniedijk, Th. H. van Papendrecht, te Brielsch Nieuwland — Oude Niedorp, D. F. J. Herman J.Fz., te Tricht — Hasselt, G. Nijhuis, te Venendaal — Oosterwierum en Kedichem, H. de Groot, cand. te Leiden — 's Graveland, H. Schokking, te Weesp.

AANGENOMEN: Kallantsoog, J. L. Klein Rz., te Oosterwolde — Gaastmeer en Nijhuizum, H. van Elden, cand. te Amsterdam. — Wapenvelden, J. Groot Enzerink, cand. te Utrecht. — Kolhorn, H. G. W. Briedé, cand. te 's Gravenhage. — Zijpe, J. Koert Sikkenga, te Cornjum — Rotterdam, I. R. Callenbach, te Doorn — Hilvarenbeek, J. Heenk J.A.Lz., te Vechel — Roozendaal, J. Bierens de Haan, te Hoogland — Hitsum, W. Magendans, te Oosterzee. — Oosterwolde, E. J. Homoet, te Ouderkerk a/d IJsel — Dongjum, B. Bolt, cand. te Groningen. — Niezijl, L. E. Brandt, cand. — Oudega c. a., P. N. Pikaar cand.

BEDANKT: Averaath, Obdam en Hekelingen, H. de Groot, cand. te Havelte — Nieuw-Dordrecht en Heveskes, B. Bolt, cand. te Leiden. — Burgh, J. H. Israël, cand. te Zalt-Lommel — Wageningen, W. T. Ch. Schulte, te Muiden — Frederiksoord, G. A. van den Bergh van Eijsinga, cand. te Hulst. — Zoutelande, Goudriaan en Zijderveld, J. W. Groot Enzerink, cand. te Utrecht — Oosterland c. a., J. L. Klein Rz., te Oosterwolde

Advertentiën.

GEHUWD:

Jonkheer N. J. CALKOEN,
Inspecteur der Directe Belastingen enz. te Arnhem,

MET

Jonkvrouwe M. H. Baronesse VAN DER BORCH VAN VERWOLDE.

Arnhem, 1 November 1900.

Heden behaagde het den Heere uit ons midden weg te nemen onzen geliefden broeder

J. OOSTERVELD,
Diaken.

Van de Reformatie af mocht hij onze gemeente als Diaken of als Ouderling dienen. Zegene de Heere dezen zijnen arbeid.

Namens den Kerkeraad:
Ds. L. J. C. KREIJT Jr., *Praeses.*
J. ZEELTE, *Scriba.*

Mennikendam, 25 Oct. 1900.

Heden overleed, in de hope des eeuwigen levens, onze geliefde Echtgenoot, Vader, Behuwd- en Grootvader,

FOLKERT WILHELMUS VAN DEN BERG,

in den ouderdom van ruim 61 jaren.

Uit aller naam,
Wed. F. W. VAN DEN BERG, geb. WEZEL.

Amsterdam, 31 October 1900.
Geen rouwbeklag.

Voor de hartelijke deelneming in het smartelijk verlies van onze geliefde Dochter en Zuster, betuigen wij onzen innigen dank.

R. BOS en Familie.

Sappemeer, Oct. 1900.

BREEBAART'S ORGELHANDEL,
Damrak 22, Amsterdam.
Vraag Catalogi.

L. G. WEISZ & C°.,
Commissionairs in Effecten,
WESTERMARKT No. 21
AMSTERDAM.

Huishoudster.

Een besch. Juffr., middelb. l., P. G., uitstek. huishoudster, gewoon zelfstandig op te treden, zag zich gaarne geplaatst hier of elders, liefst bij een Heer alleen of Wedn. met klein gezin. *Uitstekende informaties* geeft gaarne Ds. WEEDER te *Culemborg*, aan wien ook de brieven te adresseeren.

Kerkorgel.

Door verbouwing eener kerk, voor matigen prijs te koop een **PIJPORGEL** met twee Klavieren en vrij Pedaal. 19 Registers. Prestant 8 voet in 't front. Brieven fr. aan het Bureau van dit Blad, motto: **Pijporgel.**

I. FABERY DE JONGE,
Gouden en Zilveren Werken,
APELDOORN.

Levert AVONDMAALSTELLEN en DOOPVONDEN,
in Zilver, Verzilverd, Britanniametaal en Nikkel.
Zeer billijke Prijzen. Ruilt ook ouden in.

IS VERSCHENEN:

SCHULD en STRAF.

REDE, gehouden bij het overdragen van het Rectoraat der Vrije Universiteit, den 20sten October 1900,

DOOR

Prof. Mr. D. P. D. FABIUS.

Prijs f 1.50.

Leiden. D. DONNER.

JOHANNES KRAMER & Co.,
Dam 15–17 en Vijgendam 12, Amsterdam.

Koopen en verkoopen **EFFECTEN, diverse LOTEN** en vreemde **COUPONS** Wisselen Gouden, Zilveren **MUNTEN** en vreemde Banknoten. Sluiten **PROLONGATIËN** en **BELEENINGEN.** Nemen gelden à **DEPOSITO** 1/2 pCt. onder prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering

Gevestigd te AMSTERDAM, Keizersgracht 729.

Maatschappelijk Kapitaal: Een Millioen Gulden.

Commissarissen:

Mr. Th. HEEMSKERK, L. J. S. VAN KEMPEN, H. W. VAN MARLE, Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN, J. E. N. Baron SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE

Directeuren: H. J. VAN VULPEN en H. SERET.

De Maatschappij sluit alle soorten verzekeringen KAPITAAL en LIJFRENTE tot elk bedrag.

J. L. VAN APELDOORN H.zoon., HATTEM

Geldersche Worst en Vleeschwaren.

Puike kwaliteit. Billijke prijs.
Vraag Prijscourant.

SCOLASTICA.

II.

Om het zoeken of om het vinden?
Of het doel van echte studie,

DOOR

Dr. A. KUYPER.

Prijs f 0.40.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP
BOEKHANDEL
VOORHEEN
Amsterdam. Pretoria. **HÖVEKER & WORMSER.**

Is verschenen bij GEBR. HUGE, Rotterdam, de 2de druk van de

Verklaring der Nederlandsche geloofsbelijdenis.

DOOR

Ds. ARNOLDUS ROTTERDAM.

Opnieuw uitgegeven en bij ons kerkelijk publiek ingeleid door **Dr. A. KUYPER.**

Compleet in 2 deelen. Ingen. f 3.30.

Prospectus op aanvraag verkrijgbaar.

St. Nicolaas en Kerstfeest.

Drie nieuwe uitgaven zagen het licht, die voor de a. s. feestdagen moole geschenken zijn:

HET LEVEN VAN

Frances Ridley Havergal

DOOR HARE ZUSTER

MARIA V. G. HAVERGAL.

Uit het Engelsch door S. C.

Prijs ingenaaid f 1.90; gebonden f 2.40.

Gods leidingen in mijne Levensgeschiedenis.

UIT HET HOOGDUITSCH,

VAN

OTTO FUNCKE.

TWEEDE DEEL.

Prijs ingenaaid f 2.25; gebonden f 2.90.

ALS GIJ IN UW HUIS ZIT.

Meditatiën voor het huiselijk leven,

DOOR

Dr. A. KUYPER.

TWEEDE DRUK.

Prijs ingenaaid f 1.25; gebonden f 1.75

Gratis en franco wordt op aanvrage gezonden:

Het eerste vervolg op den geïllustreerden Catalogus van onze uitgaven en de Catalogus van de Vereeniging ter bevordering van Christelijke Lectuur, welke Vereeniging zeer voordeelige voorwaarden aan haar leden biedt.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP
BOEKHANDEL
VOORHEEN
Amsterdam. Pretoria. **HÖVEKER & WORMSER.**

GOLDSCHMEDING.
Piano's en Orgels.
Warmoesstraat 141 en Keizersgracht 395, bij de Wolvenstraat.
Piano's te huur van af f 4.– p. md. en Orgels van af f 2.— p. md.
Vraag Catalogus en Condities.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributiën:

Door den heer H. A. van Hemmen te Zuidwolde (Gr.) *f* 18; door den heer J. Hospers Gz. te Bedum *f* 54.50; door den heer A. Pijl Jz. te Alblasserdam: uit Alblasserdam *f* 73.50; uit N. Lekkerland *f* 30.50, uit Sliedrecht *f* 19.50, samen *f* 123.50; door den heer T. J. Greevelink te Heerenveen *f* 25.50; door den heer S. S. Hofstra te Assen *f* 41; door den heer J. Bouwes te Appingedam *f* 141.50; door den heer Slettenaar Hz. te Almelo *f* 33.50; door den heer A. Vingerling te Gouda *f* 93; door den heer J. van Bosheide te Voorst *f* 26.50; door den heer K. J. Stroes te Winterswijk (1899) *f* 25; door den heer Hk. Pluister te Heer Hugowaard *f* 17; door den heer Jn. Plas Jzn. te Purmerend *f* 89.25; door Ds. J. Wisse te Garijp *f* 73.50; door den heer D. A. Jaarsma te St. Nicolaasga *f* 36.50; door den heer W. Graafhuis te Groningen *f* 239.50; door den heer P. Goudappel te Delft 1e st. *f* 280; van mej. E. Hausmann te Elberteld *f* 3.

Aan Collecten: (voor de Theol. faculteit)

Van de Geref. kerk te Sliedrecht *f* 17.17½; van idem te Duisburg a/d R. *f* 6; van idem te Delft (½ coll.) *f* 55.32½; van idem te Steenwijk *f* 11.79.

Aan Schenkingen:

Gev. in de coll. Ger. kerk te Amsterdam van S. B. *f* 2.50; door Ds. H. W. van Loon *f* 4.

Voor het Studiefonds:

Door den heer Notaris D. G. van Os legaat van wijlen mej. B. de Goede wed. C. J. de Man *f* 500; door mej. C. P. v.d Velde van de Meisjes vereen. te Schiedam „Onze verwachting is ven den Heere *f* 15.

Voor de Medische Faculteit:

Door den heer Jn. Plas Jan. te Purmerend *f* 2.50; door den heer W. Graafhuis te Groningen *f* 10.50.

S. J. SEEFAT,
Hilversum. *Penningmeester.*

„Paul Kruger-School."

Onder dezen naam zouden we gaarne een Christelijke school in ons oud, bekend stedeke, Koevorden, willen openen. Zij zou eenigermate in den zeer grooten geestelijken nood van dezen Oosthoek van Drenthe voorzien. Het modernisme is hier zóó oppermachtig, dat in een omtrek van 20 à 30 uur slechts één, kleine, Christelijke school gevonden wordt. De onverschilligheid is in deze streken schrikbarend groot. Er is hier zooveel halfheid, onbeslistheid, lauwheid, gebrek aan ijver, liefde, bezieling voor God en Zijn dienst!

Broeders! Zusters! mogen en kunnen we die geestelijke ellende lijdelijk aanzien? Wordt 't niet hoog tijd, dat ook in Koevorden, de hoofdplaats van dezen diep treurigen Oosthoek van Drenthe, een Christelijke school opgericht wordt? Doch de ijverige voorstanders in Koevorden kunnen niet alles doen. Door de voortdurende stijging der waarde van grond en huizen hebben we pl. m. *f* 8000.— noodig, en slechts één vierde dier som wordt misschien in eigen omgeving verzameld.

Broeders en Zusters, vergeet niet, dat inzonderheid hier de oprichting eener School met den Bijbel **„Zendingsarbeid"** is. Daarom, och helpt ons, om 's Heeren wil, aan een school, die wij uit hoogachting voor onze Transvaalsche Broeders en hun President

„Paul Kruger-School"

wenschen te noemen. Op deze school zal **diezelfde Bijbel** tot grondslag en richtsnoer genomen worden, welke „OOM PAUL" nog in den grijzen ouderdom met zoo taaien, bezielden en bezielenden moed en kracht voedt, zoodat hij, bij zijn worsteling met een overmachtigen vijand, in zeldzame mate mag deelen in de sympathie en hoogachting van schier heel de wereld.

Onze groote behoefte bewege u. Ook de kleinste gave zal in dankbaarheid aanvaard worden.

Met toebidding van 's Heeren zegen.

Namens het Bestuur,
Ds. K. OUSSOREN, te Koevorden.
D. WESTERA.

Gelieve giften aan den eerstondergeteekende te zenden.

Deze bede om hulp wordt **ernstig** en **dringend** aanbevolen door:

Ds. R. MULDER, te Haarlem.
Ds. J. BAVINCK, te Kampen.
Ds. H. DIJKSTRA, te Smilde.
Dr. C. C. SCHOT, te Hardenberg.
Ds. R. HULS, te Nieuw-Amsterdam.
Ds. J. VAN HENTEN, te Dedemsvaart.

Boek- en Courantdrukkerij:
DE ROEVER KRÖBER & BAKELS,
Amsterdam.

Levensverzekering-Bank „KOSMOS,"

gevestigd te ZEIST (Prov. Utrecht).

Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 23 Februari 1862.

Directie: Jhr. F. H. VAN DE POLL en Jhr. F. VAN REENEN.

Volteekend Maatschappelijk Kapitaal *f* 1,800,000.—.

Ultimo December 1899 bedroegen:

Het verzekerd kapitaal	*f* **54,853.510.—**
Het waarborgkapitaal	„ **11,358,859.95**
De uitbetaalde verzekeringen	„ **10,723,109.32**

(Het **aandeel in de Winst** voor verzekerd. van minstens f 1000.— verzekerd Kapitaal bedroeg over 1899 **10 pCt. der Jaarpremie,** uit te keeren na twee-jarig bestaan der verzekering).

Verzekeringen van Kapitalen bij overlijden en bij leven.
Gemengde Verzekeringen. Uitzetverzekeringen.
Studiebeurzen. Lijfrenten. Pensioenen,

volgens tarieven, welke naar de nieuwste gegevens berekend zijn.

Gunstige voorwaarden voor verblijf in Oost- en West-Indië.

Prospectussen en Formulieren kosteloos verkrijgbaar ten Kantore der Maatschappij te *Zeist;* bij Heeren Inspecteurs en Heeren Agenten.